

Gengivelser af middelalderfolkevisen *Niels Ebbesen* (omkr. 1580 / omkr. 1590 / 1591/ omkr. 1600)

[Ifølge Rentzel omkr. 1580:]

- 1: Greven drog i Danmark ind
ham fulgte så faver en skare:
fire bannere og firsindstyve,
hvo turde imod ham fare!
- 2: Greven skulle til Randers ride,
og did lod han sig råde;
og det var ham for lange spå't,
han skulle sit liv der tabe.
- 3: Ikke vil han det lade fordi,
end ville han det friste;
Riddere og svende, bønder og bomænd
dem ville han hjemme gæste.
- 4: Greven sendte Niels Ebbesen bud,
at han skulle til ham ride;
han sagde ham fred og felighed
og nu ad den samme sinde.
- 5: Greven mødte Niels Ebbesen
ude ved Randers strande:
"Vær velkommen, hr. Niels Ebbesen,
og hvor går dig til hande?"
- 6: Hør du det, Niels Ebbesen,
og var du snimen hjemme?
Hvor så lider de nørrejyder
Og så dine rige frænder?"
- 7: Hør du, gode Niels Ebbesen
og gode finde min!
Hvor står huen i Nørrejylland,
Og hvor lider frænder dine?"
- 8: "End har jeg i Nørrejylland
både frænder og venner;
de skulle eders nåde tilrede være,
om I vil det af dem have."
- 9: "Niels Ebbesen, du er en kunstig mand,
og dertil er du from:
hvor du kan ikke over komme,
der rider du langt derom.
- 10: Hør du det, Niels Ebbesen,
vil du mit ærinde ride?

Mange svende har du med dig,
Der du må vel på lide."

11: "End haver jeg fyrre karle med mig,
sådan som de ere;
hvad heller de er flere eller færre,
end har jeg dem fuld kære."

12: Har du fyrretyve karle med dig,
da er det vel til måde;
i går red du i hr. Bugges gård
med hundred mand i plade."

13: Det var alt Niels Ebbesen
han var så brat at svare:
"Er her enten riddere eller svende,
der har mig den løgn på sagt?"

14: Er det enten mand eller kvinde,
på mig det sige vil;
jeg vil ret aldrig flytte en fod,
før jeg vil svare dertil."

15: "Hør du det, Niels Ebbesen,
vi ville der ikke mer om tale;
du rid til hr. Bugge,
om han vil venskab have!"

16: Skal jeg alt eders ærinde
til hr. Bugge ride,
da giver I mig tilkende,
hvad jeg skal hannem sige."

17: "Hr. Bugge han har mig undsagt,
og så hin unge Poul Glob,
hr. Anders Frost er og en af dem,
og er fremmest i det råd."

18: End flere jeg har til vilje været,
de vil mig nu forsmå;
I lide fast på hr. Bugges råd,
I ser, hvor det vil gå."

19: "Hr. Bugge ved jeg intet af,
hvad som han vil gøre;
Anders Frost har været eders tjener så tro,
Aldrig skal i andet spørge."

20: Anders Frost har været eders tjener tro,
aldrig skulle I andet spørge;
ville han orlov af eder tage,
hvi måtte han det ikke gøre?"

21: Det er så sæd i Danmark,
har været af gamle dage:
når en svend ikke længer tjene vil,
da må han orlov have."

22: Da svarede greve hr. Gert,
han lyster det ikke at høre:
"Der må ingen svend fra sin herre ride,
den stund han lyster ham at føre."

23: "Der er ingen tilsammen viet
uden munken og hans kappe:
Hovmand rider, og hovmand kommer,
Hvor han kan tjene tjene til takke."

24: "Niels Ebbesen, du taler mig fast imod,
og du snakker alt for længe:
Du skal enten Danmark rømme,
Eller jeg skal lade dig hænge."

25: "Skal jeg ud af Danmark rømme
fra hustru og børn så små:
usen skal I sige deraf,
at I mig nogen tid så."

26: "Rid du bort, Niels Ebbesen,
jeg vil dig ikke høre;
eller jeg bryder mine brynjer på dig,
som jeg tør fuld vel gøre."

27: "Aldrig så i mig så ræd,
jeg turde ej fuld vel skælve;
Greve hr. Gert, I ser vel til,
Og mandeligen vogter eder selve!"

28: "Niels Ebbsen, du snakker mig fast imod,
så har du og gjort tiere;
du skal felig for mig være,
til sol går til hvile."

29: Heden da red Niels Ebbesen,
slår op med hviden hand:
"I lader eder mindes det,
jeg kommer fuld snart igen!"

30: Så red han af vejen frem,
han hug sin hest med spore;
efter stod greven med alle sine mænd,
ingen efter ham turde.

31: Det var alt Niels Ebbesen,
og han kom ridende i sin egen gård;

ude stod hans kære hustru,
han spurgte hende om gode råd.

32: "Hør du det, min kære hustru,
du skal mig gode råd kende:
Grevnen han har mig undsagt,
han siger han vil lade mig hænge.

33: Tvende kår lagde han mig for,
det tredje var ikke godt:
det jeg skulle af Danmark rømme
fra alt det gods vi år."

34: "Hvad råd skal jeg eder kende?
Jeg er en fattig kvinde:
De værste råd de bliver eder bedst,
Om I kunne på dem finde.

35: De værste råd er eder albedst,
om I kunne på dem finde:
enten greven ihjel at slå
eller ham inde at brænde.

36: I lader eders hest til smedje gå,
så inderlig vel beslå;
alle hagerne vende frem,
det giver jeg eder for råd.

37: Alle hagerne indad vende,
på sporet de eder ikke kende;
I lader det ingen mand vide,
Det råd gav eder en kvinde."

38: "I æder og drikker, I dannissvende,
I gør eder fuld glade!
Først denne nat forgangen er,
Da fanger vi dagen i stad.

39: Dagen kommer ikke før solen skin,
så får vi tidende ny;
så vil jeg på mine svende se,
hvilken fra sin herre vil fly.

40: Op stod da de dannissvende,
de svared deres herre så fri:
"Vi vil med eder ride,
vove både gods og liv."

41: Så red de til Fruerlund,
der bunde de deres heste;
så ginge de i Randers ind,
grev Gert ham ville de gæste.

42: Det var Niels Ebbesen,
han kom til Randers bro:
"Hvilken mig ikke tjene vil,
og han tage orlov nu."

43: Frem gik da liden Svend Trøst,
ham troede han allerbedst:
"Min herre, I giver mig orlov,
og dertil sadel og hest."

44: Han begærede orlov
og dertil sadel og hest;
den samme dag, førend aften kom,
han tjente ham allerbedst.

45: Det var Niels Ebbesen,
han klapper på døren med skind:
"I står op, unge grev Gert,
I lader mig til eder ind."

46: I står op, greve Gert,
I lader mig til eder ind!
Jeg er hertug Henriks bud,
Han har mig til eder sendt."

47: "Er du hertug Henriks bud,
du lad dig ikke forlænge;
du mød mig i morgen i Brødrekloster
imellem messe og ottesang."

48: "Hør det, greve Gert,
I dvæler ikke forlænge!
Ribe er bestoldet,
Kolding det er brændt."

49: Ribe det er bestoldet,
og Kolding det er brændt;
det vil jeg for sandingen sige,
Niels Ebbesen han er hængt."

50: "Er det sanden, du siger mig,
da er det tidende godt;
hest og klæder udi min gård,
den stund vi leve både."

51: Greven ud af vinduet så,
han så de blanke spjude:
"Så ussel jeg til Danmark kom,
Niels Ebbesen holder herude."

52: De stødte på dør med skjold og spjud,
de nagler ginge alle i stykker:

"Er du herinde, grev Gert,
vi vil dig en skål tildrikke."

53: "Sid du ned, Niels Ebbesen,
vi vil os bedre forlige:
sende vi bud efter hertug Henrik
og hr. Klaus Krummedige!"

54: "Ikke sagde du så i går
alt ude ved Randers strand;
du sagde, du skulle enten lade mig hænge,
eller jeg skulle rømme af land."

55: Svared det den sorte svend,
for han var ikke hvid:
"Lægge vi neder den lange tale,
vi lader de sværde bide."

56: "Ikke har jeg slot eller len,
at give så rig en fange;
I spare nu ikke de skarpe sværd,
I lader dem fast gange!"

57: Så tog de greve hr. Gert
alt udi sin gule lok;
så hugged de ham hovedet fra
alt over den sengestok.

58: Den tid greven han var død,
og da slog de på deres trommer;
det var Niels Ebbesen,
af byen ville han gange.

59: Heden går Niels Ebbesen,
han ville af byen fly;
efter går hr. Ove Hals,
han ville ham det forbyde.

60: "Hør du, hr. Ove Hals,
lad du mig nu gå!
Du ved du er min svoger,
du måtte mig intet skade."

61: "Alt ved jeg det fuld vel,
jeg skulle din svoger være;
nu har du slaget min herre ihjel,
jeg må det ikke gøre."

62: Niels Ebbesen brugte sit gode sværd,
han ville ham intet;
hr. Ove Hals med tyske flere
de måtte lade deres liv.

63: Fåret bræger, og gåsen kæger,
og hanen gaker på hjalde;
hr. Ove Hals blev halv mere vild,
på de holster monne han kalde.

64: Hr. Ove Hals blev halv mere vild,
på de holster monne han kalde;
greven blev om dagen slagen,
og ikke om natten med alle.

65: det var Niels Ebbesen,
han kom til randers bro;
der stod liden Svend Trøst,
som førre orlov tog.

66: Niels Ebbesen går over Randers bro,
de løbe efter ham så fast;
efter går liden Svend Trøst,
broen han efter ham kaste.

67: Niels Ebbesen han tren til sin hest,
til Noringsris monne han ride;
det vil jeg for sandingen sige:
han havde både angst og kvide.

68: Så gæsted han en kjærling,
hun havde ikke uden to leve;
den ene gav hun Niels Ebbesen,
for han slog den kullede greve.

69: Gud nåde din sjæl, Niels Ebbesen!
me ´n du i livet var,
så mangel tysk i Danmark
den samme vej skal gå.

1: greven: grev Gerhard af Holsten. Blev Nørrejylland og Fyns panteherre, efter at have besejret den danske konge, Christoffer, i 1332. Rykkede 1340 op i Jylland for at sikre sine rettigheder mod et ulmende oprør i den jyske adel og mod den genskabte danske kongemagt.

bannere: hærafdelinger á 120 mand

2: did lod han sig råde: derhen begav han sig

3: fordi: af den grund

4: felighed: frit lejde

ad den samme sinde: ad den samme tid, med øjeblikkelig virkning

5: hvor går dig til hande: hvordan går det dig?

6: snimen: nylig

7: finde: måske fejl for "sinde" (vasal, ven, ledsager)

9: kunstig: listig

from: tapper

10: lide: stole

12: til måde: tilpas

hr. Bugge: Niels Bugge til Hald. Jyllands mægtigste adelsmand og hovedmand i det jyske oprør mod grev Gert og holstenerne.

plade: harnisk

17: undsagt: opsagt tjenesteforholdet

Poul Glob, Anders Frost: jyske herremænd, den sidste Niels Ebbesens slægtning

fremmest: forrest

18: I lide fast på hr. Bugges råd: (truende) ~ stol blot på...,så / hvis I stoler på (støtter)...så

21ff: modsætning i opfattelse af lensforholdet, mellem europæisk feudalisme og den ældre nordiske opfattelse af kun slægtens absolut bindende troskabsbånd.
25: usen skal I...: I skal kalde det en ulykkelig stund
26: bryder mine brynjer: ~ bryder mit lejde
27: aldrig I så mig...: jf. Peder Låles ordsprogsamling: han er ræd, der ej tør skælv.
28: du skal felig for mig være: du skal have frit lejde
29: heden: derfra
32: kende: lære
33: kår: vilkår
år: ejer
34: fattig: stakkels
36ff: de omvendte hestesko: et almindeligt sagnmotiv
38: dannissvende: brave svende
i stad: straks, brat
39: tidende ny: nye tider
41: Fruerlund: ved Gudenåens sydbred
43: Trøst: dristig, trofast
46: hertug Henrik: grev Gerts ældste søn
47: forlænge: opholde
ottesang: morgengudstjeneste
48: bestoldet: belejret
50: både: begge
51: spjude: spyd
så ussel...: så ulykkeligt var det...
53: Klaus Krummedige: grevens yngste søn
55: sort: grov, rå
56: rig: mægtig
fast: hurtigt
59: Ove Hals: måske Ove Hase, svigerfar til Niels Ebbesens broder, Knud
60: måtte: burde
63: kæger: gåsens skræppen. Ove Hals er i sit lensforhold til grev Gert en ynkelig skikkelse.
hjalde: loft på løse stænger
halv mere vild: endnu mere opskræmt
64: ikke...med alle: ikke på nogen måde
67: tren: trådte
Noringsris: hovgård ved Århus
68: leve: brød
69: me´n du i livet var: mens, så længe ~ gid du i live var

Variationer:

[Hans Svanning omkr. 1580:]

[...]

16: Tyve må I i galgen ophænge
både for ugle og ørn,
men jeg vil alt udi Danmark bo,
alt hos min hustru og børn.

[...]

DgF 156 E

[Anna Munk omkr. 1590:]

[...]

51: Tak have alle de dane-svende!
De tjente deres herre med tro,
så red han til kære hustru sin,
han lever både glade og fro.

52: Det var aldrig så fattig en kvinde,
havde hun ikke uden en lev,
hun gav den gerne Niels Ebbesen
for han vog den kullede grev.

DgF 156 D

[Anders Sørensen Vedel, 1591:]

[...]

82: Gud bevare din sjæl, Niels Ebbesen!
du varst en dansker helt,
så gerne havde du dit fæderneland
ved fremmede gæster skilt.

83: Krist signe og hver god dannesvend,
som både med mund og hånd,
uden skæmt og tant, med flid og tro,
vil tjene sit fæderneland!

DgF 156 F

[Langebek omkr. 1600:]

1: Greven for til Danmark
det lod han sig råde;
det var ham for langten spået
han skulle sit liv der lade.

2: Ikke ville han det lade,
han ville det bedre friste;
ridder og svende, borger og bønder,
dem havde han agt at gæste.

3: Han havde dem alle under sig,
ihvor som han drog frem;
foruden Niels Ebbesen,
han ville ikke gå ham til hånd.

[...]

61: Niels Ebbesen ud af landet drog,
han slog den greve ihjel,
så glade var alle de danske,
at det gik så vel.